

СЕКЦІЯ ПРАВА

УДК 342.76

*І.О. Пасічна, к.ю.н., доцент
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОБМЕЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ

Реалізація основоположних прав людини і громадянина, а також їх захист здійснюється за допомогою організаційно-правових способів та засобів, вимог та умов, визначених правовими нормами. Конституційно-правові норми окремих держав по-різному регулюють відносини щодо обмеження прав людини і громадянина.

Статтею 29 Загальної декларації прав людини встановлено, що при здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві [1]. Права і свободи людини і громадянина можуть бути обмежені лише за наявності визначених в основному законі держави підстав та мети: в період війни чи надзвичайного стану; для захисту безпеки держави, громадського порядку; для захисту природного середовища, здоров'я чи суспільної моралі, свобод і прав інших осіб тощо.

Конституції більшості країн Європейського Союзу визначають права людини, які не можуть бути обмежені за певних підстав, тобто регулювання здійснюється забороняючими конституційно-правовими нормами. Конституційні права, які можуть бути обмежені, визначаються дозволяючими конституційно-правовими нормами. Але перелік прав, які можуть або не можуть бути обмежені в умовах воєнного чи надзвичайного стану, основним законом держави визначений не завжди.

Права людини і громадянина в Україні, які не можуть бути обмежені в умовах воєнного або надзвичайного стану, визначені забороняючими конституційно-правовими нормами. Так, конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. В умовах воєнного чи надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Причому в Конституції України визначено вичерпний перелік прав, які не можуть бути обмежені в умовах воєнного або надзвичайного стану. Стаття 64 Конституції України передбачає, що не можуть бути обмежені такі права і свободи [3]: рівність

усіх перед законом (ст. 24), право на громадянство (ст. 25), право на життя (ст. 27), право на повагу до гідності (ст. 28), право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29), право на звернення (ст. 40), право на житло (стаття 47), право на шлюб та сім'ю (ст. 51), права дітей (ст. 52), право на звернення за захистом прав і свобод (ст. 55), право на відшкодування шкоди (ст. 56), право знати права і обов'язки (ст. 57), відсутність зворотної сили законів (ст. 58), право на правничу допомогу (ст. 59), відповідальність за віддання і виконання явно злочинного розпорядження чи наказу (ст. 60), індивідуальний характер юридичної відповідальності особи (ст. 61), презумпція невинуватості (ст. 62), права засудженого (ст. 63).

Відносини щодо обмеження прав людини і громадянина в Польщі регулюються дозволяючими конституційно-правовими нормами. Зокрема, відповідно до статті 31 Конституції Республіки Польща будь-які обмеження щодо здійснення конституційних свобод і прав можуть бути встановлені лише законом і лише тоді, коли це необхідно в демократичній державі для захисту її безпеки чи громадського порядку, або для захисту природного середовища, здоров'я чи суспільної моралі, свобод і прав інших осіб. Такі обмеження не повинні порушувати сутності свобод і прав [2].

Отже, аналіз обмежень прав людини і громадянина дозволив виокремити два основні види конституційно-правових норм: дозволяючих, що передбачають можливість обмеження конституційних прав, і забороняючих, що забороняють обмеження прав за визначених законом підстав. На відміну від Конституції України, в Конституції Республіки Польща не визначається перелік конкретних прав, які можуть бути обмежені в демократичній державі для захисту безпеки держави чи громадського порядку, або для захисту природного середовища, здоров'я чи суспільної моралі, свобод і прав інших осіб. Визначення такого переліку має важливе значення у конституційно-правовому регулюванні, оскільки гарантує непорушність і дотримання основоположних прав людини і громадянина в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Література:

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. [Електронний ресурс]: офіційний вебпортал Верховної Ради України – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

2. Конституція Республіки Польща від 02.04.1997 р. [Електронний ресурс]: офіційний вебпортал Верховної Ради України – Режим доступу: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>

3. Конституція України від 28.06.1996 р. [Електронний ресурс]: офіційний вебпортал Верховної Ради України – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>